

Paul
ROME
ep Tuptsiwni'yuñqamuy amumi
Pēniata

¹ Nu' Paul, Jesus Christ tūwikiat, it penta. God nuy wánwayhqe nuy ayata. Noqw ōviy nu put añqw lomatuawit yuaatinuma.

² Ura pay hisat pam lavay'aymuy lomatuawit añwu pay āawnaqw puma tutuveniyat añ put pēnaya.

³ Puma God Tiyat Jesus Christ Itahtutuyqawhqay lavayta. Put Tiat sinot anwat pítuhqe David ahpiy aniwhti.

⁴ Noqw pay Qahováriwtaqa Hikwsi pam God Tíatnihqe öqalay'taqat nuhtumi tuawi'ta, ispi pam mokiwuy añqw ahoy tātayhq'ö.

⁵ Noqw pam hapi nuy núokway akw tuaw'ayata. Noqw ōviy nu put tuñwniyat aw yankañw sopkawtaqamuy sinmuy amumi lomatuawit yuaate', haqawatuy tuyqawvani; noqw pep pu' itahtuptsiwniy añ hinwisni.

⁶ Noqw nu umumi piw ayatiwa; nāmahin pi Jesus Christ umuy pay nāmi wánwayi.

⁷ Nu umuy Rome epeq God sinomuyatuy öqalanta. God umumi unañway'taqe uma put sinomatniqat ōviy umuy wánwayi. Nam pam umuy núokwat, pu kwakwhat unañwat máqani, Itahtutuyqawhqay Jesus Christ ámuma.

Prayer of Thanksgiving

8 Pas nu sohsokmuy umuhpe hahlayhtima, Itanay God aw'i, Jesus Christ Itahtutuyqawhqay añ'a. Kwakwhat pi umuhtuptsiwni tūwaqatsit añ ahsupoq lomayuaatiwa.

9 Nu yūmosa umuñem tūviñtima. God pas nāp nuy súañqawhqat navoti'ta. Put hapi eñem nu iunaññaqw tumalay'ma. Nu put eñem lomatuawit Tiyat yuaataqat sinmuy āwinta.

10 Pas as okiw God pan tunatyawtaqw nāp hisat yepehaqtiqw nu qa haqam hinhte' umumiq pohtaniqey ōviy nu put aw tūviñtima.

11 Pas nu as umumi yórikniqey nāwakna, nen hihta Hikwsit añqw tutuqayhqey umumi mātapq uma ōqawhtotani.

12 It nu pañqawu: Nu umumum yantaqw itam na'qalayani-umuhtuptsiwniy añ-nikañw pu ituptsiwniy añ'a.

13 Noqw pay nu umuy it navotnaniqey nāwakna, itupkomu: Nu as piép umumiqniqey unañwtiñwu; nikañw nu pewhaqami pahsavo hihta akw sóontiñwu. Nu umuhpa' as hakimuy piw ayo óyaniqey nāwakna, ayañ hage' qa-Jew-sinmuy amuhpa' hakimuy ayo óyahqey pan'i.

14 Pi nu lomatuawit aw taviwat, aw ayatiwhqe, ōviy nu soon qa sohsokmuy sinmuy put āawnani, imuy Greek-sinmuy-nikañw pu qa-Greek-sinmuyu, a'nō wuwni'yunqamuy-nikañw pu piw qa wuwni'yunqamuyu.

15 Noqw ōviy nu suhtaq'ewnihqe kwañwtoynakañw umuy Rome epeq sinmuy amumi enañ lomatuawit yuaatani.

The Power of the Gospel

16 Pi nu lomatuawit Christ yuaataqat qa hahmana, ispi God lavayiat öqalanihqe sohsokmuy tuptsiwyaqamuy ayo öyañwu. Pam imuy Jew-sinmuy amumi mohti yuaatiwa, nit pahsat pu imuy qa-Jew-sinmuy amumi piñwu.

17 Pi lomatuawi itamuy āawnaqw hak hin God aw súantaniqat itam navoti'yuñwa. Hak qapēvewne' put aw súantañwu; piw hak tuptsiwni'kañw suan hinmañwu. Pi ura pan pey'ta: Suan hinmaqa qapēvewnit akw qatsítuwani.

The Guilt of Mankind

18 Pi God sinmuy put qa kaptsi'wisqamuy amuh-pewi itsívuat öñaqw mahtakiwa, pu qaanhinwisqamuy sohsokmuy amuhpewii. Puma hakim qaanhinwisqey akw God añqw navotit pas antsanihqat ahoy ñuy'yuñwa.

19 Puma pi put pas sūkw Godnihqat yūmosa öqalay'taqat unañwpeq navoti'yuñwa, pi God amumi put mātaktaq'ö.

20 Noqw nāmahin pi as pam pantaqa qamātaqpuveniñw tūwaqatsit hisat yukiltiqat añqaqw sinom put māmatsya, yañ himu yukiltiqat ahpiy'o; nihqe öviy kurs hin ayo naymakni'yuñwni.

21 Ispi as puma God tuwi'kahkañw put qa kaptsi'tota, piw qa tsúyakya; nit tuwat soq nānaphin hihta wūwanvaya. Paniñw öviy unañwaam an'e'wakw akw qatālawva.

22 Puma pas a'nö wuwni'yuñqey namiwuwan-tota; nikañw pay kurs núanhihtuniwhtoti.

23 Nihqe puma God pas hímunihqat sutsep qátuhqat aw nānawaknaqey qe'totit, sinot pay súlawhtiñwuqat an hihta yukiwhqat aw nāwakintivaya, pu hihtuy masay'yuñqamuy amún yukiwyuñqamuyu, pu nālōq hokay'yuñqamuyu, pu hihtuy hoyóyotinumyaqamuyu.

24 Paniqw ōviy God pumuy tuyoy'ewakw qatsit aw mātavi, nāp unañway tuñlayiyat an hinwisniqat ōviy'o, nānami tokoy qahihtatotaniqat aw'i.

25 Ima hapi God pas antsanihqat pay wutsit enañ nāhoyñwaya; nihqe pay hihta God ahpiy yukiwhqat aw nāwakintivayaqe enem tumaltivaya, God sohsok hihta yukuhqat tatamtotat'a. Pam hapi sutsep tayawintiwa; pay nam antaa.

26 Yantaqat ahpiy pu' God pumuy tuyoy'ewakw tuskaptunatyat aw mātavi. Ōviy hikis pi momoy-mat tahtaqtuy amumum namitumalat qe'totit nāp nāmi qaantsaktivaya.

27 Pu pay ōviy piw amún tahtaqt momoymuy amumum hin tumalay'yuñqey mātatvet, pu pas nānami nuvö'nañway akw qaunañwtalawvaya, tāqa sukw tāqat amum hihta nāmiq tumalay'tañwu, nihqe nāp tokoy ep qaanhtipuy ahpiy sivilalwa; noqw pam pantaqa pay pumuy nāp himuamu.

28 Pu pay puma God navoti'yuñwniqey qa nānawaknaqw, pahsat pu God pumuy an'e'wakw wuwnit aw mātavi; noqw puma as hihta qa hintsatskaniqey hintsaktivaya, God put aw pumuy mātaviq'ö.

29 Puma hihta qaantsatskiwhqat akw ahsaliwyuñwa. Puma tokot sokoptiwisniqey tunatyawyuñwa; qalomátunatyawyuñwa; kan'ewtunatyawyuñwa; hakiy tūhototaniqey

tunatyawyuñwa; unañwtuyat akw ah-
saliwyuñwa; tukwyantunatyawyuñwa;
nāñwuy'tunatyawyuñwa; unatwi'yuñwa;
nukpantunatyawyuñwa; kolilitiwisa;

³⁰ Tūatsatotoynaya; God aw qa suhtaq'ewya;
tūunañwmokintota; kwīkwivitu; hihta kwiviyuaa-
tota; hihta qalolmat yēwalalwa; yumuy, namuy qa
kaptsi'yuñwa;

³¹ Hihta qa mātsi'yuñwa; namiyukit tutkilalwa;
tūqahahlayya; a'nō unañway'yuñwa; qanun'okwatu.

³² Noqw hakim pan hinwisqam hovalni-
wyaniqey ep ökiniqat yan God amuñem yuku.
Noqw ima it navoti'kahkañw pan hinwisa, piw
pan hinwisqamuy amuhpa nāhahlaynaya.

2

God's Judgment

¹ Yantaqw öviy uma hakim nuhtumiq
hiñqaqwaqam kurs hin ayo nõñakiwtani; pi uma
hakiy aqw hiñqaqwe' napsiwnayañwu; pi uma
nuhtumiq hiñqaqwaqam pay piw pan hinwisa.

² Noqw suyan pi God hakimuy panyuñqamuy
amuñem suan hin yukuni'maqw itam
navoti'yuñwa.

³ Noqw uma hakim nuhtumiq hiñqawkahkañw
pay piw amún hinwisqamu, hisat God nuhtuñem
suan hin yúkunaqw, ya uma hin ayo nõñakiwtaniquy
wūwantota?

⁴ Pi God umuy pas ökwatuwhqe öviy umumi qa
suy'tsipti. Ya uma pay pas put paysoqlalwa? Pam
umuy umuhnukusqatsiy añqw ayo lasnaniqe öviy

umuy pāsi. Ya uma pay pas qa ḡas'ew it aw wūwaya?

⁵ Uma umuhnukusqatsiy aḡqw ayo qa lasyat soq umuh'unanway owatotaqe soḡawnen God itsívuyat nenḡem waranhtota. Noḡw ason God sinmuy amunem suan yuke' pep pu' pam umuy pas pavan sivintoynani.

⁶ Pi God sinmuy sohsokmuy nānap hintsakpiyamuy an amumi ahoytani.

⁷ Ima hakim lolmat tunatyawkahkaḡw an ah-supoaq suan hinwisqamuy pam pumuy qatsit qaso'taqat máqani. Puma pi God aḡqw tayawinpit, pu kaptsi'tiwhqat, pu qatsit tunatyawyuḡwa.

⁸ Nikaḡw pay hakim nenḡem-sa hinwist God lavaiyyat pas antsanihqat aw qa tuqayvastotat qaanhinwisq pam pumuy amumi itsívuy mahtaknani.

⁹ Sohsoyam qaanhinwisqam kānanaptani, pas pavan hihta ep okiwhinhtotini, ima Jew-sinom mohtii, pu ima qa-Jew-sinom pīwu.

¹⁰ Nikaḡw sohsoyam suan hinwisqam God tālayat ep yesni, kaptsi'tiwyani, kwakwhat unanway'vayani, ima Jew-sinom mohtii, pu ima qa-Jew-sinom pīwu.

¹¹ Pi God qa sinonuiḡa.

¹² Pi ima qa-Jew-sinom Moses tutuvoyat qa navoti'yuḡwa; nikaḡw pay nāmahin pi tutavot qa pasiwkahkaḡw qaanhote' hovalniwyani; noḡw pay Jew-sinom Moses tutavoyat navoti'kahkaḡw qaanhote' tutavot an yukuniwyani.

¹³ Pi Moses tutavoyat nanaptaqam qa puma God aw súanyuḡwa; pi put an hinwisqam hapi put aw

súanyuñwa.

¹⁴ Pi ima qa-Jew-sinom Moses tutavoyat qa tuwi'yuñwa; nikañw nāp hin tutaptiwhqat añ mamavisya. Yanwisqey akw nāp tutavoy añ hinwisqey namtakni'yuñwa.

¹⁵ Pi pan hinmaqa unañwpeq tutavot pasiwtaqey mahtakni'ta; nihqe pam qaanhte' unañwpeq sunvoti'tañwu, pu piw súanhte' navoti'tañwu.

¹⁶ Pi Jesus Christ sinmuy qaanhinsakpiyamuy ep ason amuñem hin yúkuni, hikis pi hihta nanauyve hintsatskaqata, hisat God put eñem tokiltaqat aw pítuq'ö. Nu yan sinmuy āwinta.

The Jews and the Law

¹⁷ Meh, um hapi Jew-sínonihqey pan túnwantiwa, nihqe um Moses tutavoyat navoti'taqe put aw yankañw God sivihpiyat añqw ayo yámakiwtaniqey wūwanta; pu um God tuwi'taqey kwiviyuaata.

¹⁸ Nihqe um put tunatyayat navoti'ta; pu um hihta súantaqat, pu piw qasuantaqat navoti'ta, sam pi um Moses tutavoyat ahpiy put tutuqayhqe.

¹⁹ Nihqe um añ qapostalyaqamuy tsāmi'maqey pas nēñem qa nānahtsovi; qatalpuveyaqamuy amumi talni'taqeyu;

²⁰ Añ an'e'wakw hinwisqamuy tsihkwan-taqeyu; tsātsakwmuy tutuqaynaqeyu; sam pi um Moses tutavoyat ahpiy hihta pas antsanihqat navoti'ta.

²¹ Taa, noqw um ayo sukw tutuqaynaqa, ya um hinoqw qa nātutuqayna? Hak hihta qa ūuymantaniqat um nuhtumi pañqawlawhqa, ya um hinoqw hihta ūuyñwu?

22 Hak nōmaqtsit qa sokoptamantaniqat nuhtumi pañqawlawhqa, ya um hinoq̄w nōmaqtsit sokoptañwu? Um nāp yukiwhput aw nāwakintiwhqat pas qa hahlayhqa, ya um hinoq̄w pas āantsawat kihut añq̄w hihta ūuyñwu?

23 Um Moses tutavoyat ep tsómokiwtāqa, ya um hinoq̄w put ep qaanhte' God qa hihtatañwu?

24 Pi God natñwaniat umutsviy qa-Jew-sinmuy amunawit ōvelaniwa, ōviy pi pan pey'ta.

25 Pay as pi pas antsa um Moses tutavoyat an hinmaniḡw pep pu' poñotkit akw tuvoyla hihkay'tani; nikañw kurs um put tutavot ep qaanhte' pep hapi pu' um qa pan tuvoylaiwtagey antani.

26 Taa, kurs hak tāqa poñotkit akw qa tuvoylaiwtāqa God tutavoyat an hinme' pam as qa poñotkiwkañw God-niqw pay pam tuvoylaiwtagey antani.

27 Nen pam hak tokoy ep qa poñotkiwkañw tutavot an hinme' un tuhtualni, um hak pan tuvoylaiwkañw tutavot tuwi'kañw qaanhinmaqata.

28 Pi pay i' hak Jew-sino pan tihtiwhqa God-niqw qa pas antsa Jew-sino; pu hak tókoy-sa ep poñotkit akw tuvoylaiwtāqa God-niqw qa pas antsa pan tuvoylaiwta.

29 Pi i' hapi hak pas unañwpeq Jew-sinonihqa hapi putniḡw pas antsa Jew-sino; pu i' hak pas unañwpeq tuvoylaiwtāqa hapi putniḡw pas antsa tuvoylaiwta. Hak tutavot an hinhtiniḡey-sa ōviy tokoy ep tuvoylaiwte' qa pas antsa tuvoylaiwtañwu. Pi hak Qahováriwtāqat Hikwsit ahpiy unañwpeq tuvoylaiwñwu. Pam God ahpiy

tayawniwni, qa sinmuy amuhpiy'o.

3

¹ Noq̄w as kurs pantaq̄w, hal Jew-sínoniniq̄w ya pam pas sen nuk̄nwa? Hak puyaw poñotkit akw tuvoyla hihta nuk̄nway'ta?

² Qa sūpwata. Mohti yan'i: Pumuy hapi amumi God lavayiy mātavi.

³ Noq̄w as kurs haq̄awat qa tūtuptsiwaniq̄w pep hintani? Kurs puma God qa tūtuptsiwaq̄w ya sen pahsat God a'nō átsani?

⁴ Qae. Pay God pas qa átsani, nāmahin pi sohsoyam a'tsatni. Pi ura yan pey'ta: Nen um hin lavayhte' súañqawhqeý pan mātaktimantani; pu ūmi hiñqaqwaq̄w um put ep yumoñwalmartimantani, yan'i.

⁵ Noq̄w kurs itam qaanhinwise' God suan hinmaqat mahtaknaye' itam hiñqaqwani? Sen itam God hihta ep nāoyhqe qa súantaqat kitotani? (Nu pay sinot an lavayhti.)

⁶ Qae. Pi as pantaniq̄w, ya God hin sinmuy amuñem qaanhtipuyamuy ep yúkuni?

⁷ Ispi kurs nu iatsay akw God qa hihta atsátaniqat mahtaknaq̄w ya pam hinoq̄w pas piw nāt nuy qaanhinmaqat an yukunani, suyan pi pam iatsay akw pas pavan hímuniñqeý mātaktini?

⁸ Yaw haq̄awat itamumiq̄ nukushiñqaqwaqe itamuy sinmuy yan tutuqaynayaqat pañqaqwa: Pay itam hihta qaanhintsatskaq̄w himu lolma put ahpiy aniwhtini. Pan tūtutuqaynayaqam qalomáyukiwyaniq̄w pam amuñem súanta.

No Man Is Righteous

⁹ Noqw hintani? Ya Jew-sinom qa-Jew-sinmuy amuhpenihqe pay nas'ewya? Qae. Pas qa hin'i. Pi itam pay Jew-sinmuy-nikañw, pu qa-Jew-sinmuy pumuy wihkiyaqw, kurs pay qaanhtipu pumuy sohsokmuy nāmi tuyqawi'ta.

¹⁰ Pi ura yan pey'ta: Pas qa hak súanta, qae, qa nas'ew sūkaa.

¹¹ Qa hak hihta pas antsanihqat mātsi'ta; qa hak God hepnuma.

¹² Puma sohsoyam God pöhuyat añqw lasya; sohsoyam sumiyankahkañw qa hihta apitoti; qa hak haqam lolmat hintsaki; qae, qa nas'ew sūkaa.

¹³ Tōnaam tūamit aqw hōtsit anyuñwa; leñiy akw tūunatotoyñaya; lavayiam tsūtsu'tuy kelmokiyamuy anyuñwa.

¹⁴ Moayamuy añqw qalomálvayi pu unañwmoklavayi nōñanta.

¹⁵ Tuwat soq hakiy nīnayaniqey aw kaktayaya.

¹⁶ Puma hihta hovalantiwisa; sinmuy okiwsah-santiwisa.

¹⁷ Puma pasi'nañwat qa tuwi'yuñwa.

¹⁸ Puma God qa kaptsi'yuñwa. Pan pey'ta.

¹⁹ Noqw itam navoti'yuñqw God Jew-sinmuy tutavot añ hinwisniqat ōviy pumuy put maqa, qa hak kwiviyuaataniqat ōviy'o; pahsat pu sinom sopkawtaqam God ep qaanhtotiqey navoti'yuñwni.

²⁰ Paniqw hapi ōviy kurs hin hak Moses tutavoyat an hinmaqey akw God aw súantani; pi tutavo qaanhtiput hīmunihqat nuhtumi mahtak-naniqe ōviy taviwa.

How God Puts Men Right

²¹ Noqw pu' hapi hak tutavot qaanhinmaqat hin God aw súantaniqat itam navoti'yuñwa. Noqw Moses God lavay'aymuyatuy amumum añwu pay put pēna.

²² Hak Jesus Christ aw tuptsiwhq God put súantaqat pañqawu. God sohsokmuy tuptsiwyaqamuy pan lalvaya. Pi itam sohsoyam sunyuñwa.

²³ Pi itam sohsoyam qaanhtotiqe God añqw tayawinpit ñastatoti.

²⁴ Noqw pay itam qa sisviyat Christ Jesus atsviy qaanhtiput añqw mātaviwyaqe núokwayat ahpiy qenivo oyiwa.

²⁵ Pi God pan put eñem yukuqw pam mokqe put aw tuptsiwni'yuñqamuy qaanhtipuyamuy amuhpiy ayo yuku. Noqw God panhtiqe súanhtiqey nuhtumi mahtakna, ura pam yūpahaqaww qa ĩts puhtsemokqe hakimuy qaanhtipuyamuy aw qa tunatyawtaqee.

²⁶ Nihqe òviy pam Jesus Christ aw tuptsiwni'yuñqamuy qenivo óyahqe pam súanhtiqey yepehaq nuhtumi mahtakna.

²⁷ Noqw hak sen it ep kwiviyuaatani? Qa hak'i. Noqw hinhtiqw òviy'o? Qa hak hintsakpiy ahpiy súantat qapēvewnaqw God put súantaqat pañqawhq òviy'o.

²⁸ Noqw òviy nu pañqawu: Pay as sino hin tutap-tiwhq nāmahin qaanhinmat, qapēvewnit ahpiy God aw súanta.

²⁹ Ya pay God pas Jew-sinmuy-sa Tutuyqawhqaamu? Ya pay pam imuy qa-Jew-sinmuy piw qa Tutuyqawhqaamu? As'a. Pay pam piw qa-Jew-sinmuy Tutuyqawhqaamu.

³⁰ Ispi pam sūka Godnihqee. Pam hapi

Jew-sinmuy amuñaqw qapēvewni'yuñqamuy súanyuñqat pañqawu, pu imuy qa-Jew-sinmuy amuñaqw qapēvewni'yuñqamuy pīwu.

³¹ Noqw kurs ka itam pahsat Moses tutavoyat pay qa hihkay'toynaya? As'a. Pi itam pu' pas put öqawhtoynaya.

4

The Example of Abraham

¹ Kurs huvam Abraham, yep qatsit ep itanay aw wūwayaa. Pam hin qenivo taviwa?

² Pi kurs Abraham hintsakpiy akw qenivo taviwe' pay soon hihta ep qa tsómokiwtani. Nikañw pam qa panwat qenivo taviwe' kurs pam God aw háqe'wat kwivilvayhtini.

³ Huvupatpi tutuvenit añ hin pey'ta: Abraham God lavayiyat tuptsiwhq God put súantaqat pañqawu.

⁴ Noqw tumalay'taqat hapi aw siviw qa kuwahtipuniñwu; pam put ahsatiatniñwu.

⁵ Noqw pay nāmahin pi as hak súantaniqey öviy qa tumaltat, God aw tuptsiwe' qenivo táviwñwu. Hak God aw tuptsiwhq pam súantaqat God pañqawñwu, nāmahin pi pam as put qa kaptsi'tañwuniq'ö.

⁶ Pam hapi hahlayhpit ep'e, ispi pam lolmat qa tumaltaqw God put súantaqat pañqawhq'ö. Noqw David yan put lavayhtiqe

⁷ Ura pañqawu: God hakimuy nukpanayamuy amuhpiy ayo yukuqw puma hahlayhpit epya, hakimuy qaanhtipuyamuy pas sūs suhtokq'ö.

⁸ Pas hakiy aw Tutuyqawhqa qaanhtipuyat qa nono'q pam hahlayhpit ep'e, kita.

⁹ Noq̄w ya pay pas poñotkit akw tuvoylai-wyuñqam-sa it hahlayhpit epyani? Sen pay put akw qa tuvoylaiwyuñqam p̄iwu? Pi itam pañq̄qwa: Abraham q̄ap̄ēvewnaq̄w God put súantaq̄at pañq̄awu.

¹⁰ Taay, noq̄w pam hisat put yan lavayhti? Sen poñotkiwtaq̄ö? sen qa poñotkiwtaq̄ö? Pam nāt qa poñotkiwtaq̄ö.

¹¹ Noq̄w pam nāt qa poñotkiwkañw God aw tuptsiwhq̄ pay pam súantaq̄at God pañq̄awu; nihq̄e pahsat pu pan lavayhti q̄ey tuawi'taniq̄e ōviy pam poñotkit akw tuvoylatiniq̄at put ayata. Pahsat pu Abraham sohsokmuy tuptsiwni'yuñq̄amuy náamniq̄at God pañq̄awu, nāmahin pi as puma qa poñotkiwyuñq̄ö; noq̄w pay puma piw súanyuñq̄at pam pañq̄awu.

¹² Pam piw imuy hakimuy poñotkit akw tuvoylaiwyuñq̄amuy náamni, nīkañw qa sohsokmuyu. Pam imuy hakimuy poñotkit akw tuvoylaiwkahkañw q̄ap̄ēvewnit an hinwisq̄amuy náamni, itanay Abraham nāt qa poñotkiwkañw hin hinmaq̄at pan'i.

God's Promise Received through Faith

¹³ Pi God Abraham, pu natkomuyatuy pumuy tūwaq̄atsit máq̄aniq̄ey aw pañq̄awu. Pam q̄ap̄ēvewnakañw God aw súantaq̄w ōviy pam yan put āawna, pam tutavot an hinmaq̄w qa paniq̄w ōviy'o.

¹⁴ Noq̄w pay kurs ima Moses tutavoyat an hinwisq̄am-sa tūwaq̄atsit makiwyaniq̄w pep pu' God hihta āawnaq̄w paysoqtini, piw itahq̄apevewni paysoqtini.

15 Pi God sinmuy hin hinwisniqat tutaptaqw, pep pu' pumuy amuñem hin yúkuni; pi as tutavo qa háqamniqw soon pi as sinom tutavot añqw lasyani.

16 Pi God put aw tuptsiwni'yuñqamuy tūwaqatsit máqaniqey amumi pañqawu, pam núokwat ahpiy put panhtiniqey nāwaknaqe ōviy'o. Noqw ōviy sohsoyam Abraham timat tūwaqatsit makiwyani, ima hakim Moses tutavoyat makiwyaqamu, pu ima hakim Abraham an qapēvewnit añ hinwisqam pīwu. Pam hapi sohsokmuy itamuy tuptsiwni'yuñqamuy náamu.

17 Pi ura yan pey'ta: Nu hapi uñ kaysiwhqamuy nanāpwatuy sinmuy náamtoynani. Noqw pam God qapēvewnaqe putniqw pay pam pumuy náamu. Pi God qayesqamuy taytoynañwu, piw himu qa háqamniqw put pay háqamniqat an lalvayñwu.

18 Noqw nāmahin pi pam hihta qatuptsiwni'ewakw unañwvahsi'kañw God qapēvewna; nihqe ōviy pam kaysiwhqamuy sinmuy náamti; ura put ahpiy qaan'ewakw hintaqam sinom aniwhtiniqat God pañqawu.

19 Noqw ōviy pam pas qaōwítuptsiwa, nāmahin pi as putniqw tokoat pay qa taytaq'ō, pam tsivót-sikip súnathaqam yahsañwni'ta; piw Sarah tiylawhqey añ ruhpa.

20 Noqw pay Sarah Abraham eñem ti'vaniqat God yan put āawnaqw Abraham qapēvewnaqe qa náneknat tuptsiwniy ep suyhtsepñwat pas pavan ōqawi'mage God pas hihtata.

21 Pi pam God aw navoti'taqw pam hihta hin yuke' aw antsanñwu. Noqw ōviy pam put aw tuptsiwa.

²² Noqw paniqw hapi pam qapēvewnaqey ahpiy suantaqat God pañqawu.

²³ Noqw pam put súantaqat pañqawhq pan tutu-venit añ pey'ta. Nihqe qa Abraham éñem-sa pey'ta,

²⁴ Nikañw pay itamuy hakimuy Abraham an God aw tuptsiwni'yuñqamuy amuñem piwu. Pi pam Jesus Christ Itahtutuyqawhqay mokiwyu añqw ahoy tātayna,

²⁵ Pam itahqaanhtipuy ep mokniqe taviwhq'ö. Pam mokqe itamuy qenivo öyaniqe öviy ahoy tātayi.

5

Right with God

¹ Noqw öviy itam qapēvewnayaqw Jesus Christ Itahtutuyqawhqa itamuy God enañ namivöhikna. Noqw pan hapi itam God aw súanyuñwa.

² Pu itam qapēvewnayaqe God núokwayat añ hinwisniqat Jesus Christ yan itamuñem yuku, nihqe itam Christ amum kaptsi'tiwyaniqey tunatyawkahkañw hahlayya.

³ Pu itam qa it-sa ep hahlayyat, Christ enem kãnanvotyayey ep hahlayya. Pi itam kãnanvotye' nakwhani'yuñwniqey tuwi'vayaniqey navoti'yuñwa.

⁴ Nen itam nakwhani'yuñwniqey tuwi'vaye' tukwsiwyuñqey navoti'yuñwa. Nen itam tukwsiwyuñwe' Christ amum kaptsi'tiwyaniqey tunatyawyuñwni.

⁵ Itam yan tunatyawkahkañw qa hihta ep okiwsaniwyat itahñoyiy aw yórikyani; pi Qahováriwtaqa Hikwsi itamumi God ahpiy

noiwhqa itah'unanwpeq qatu; nihqe pam God itamumi unanway'taqat itamuy pas suyan āawna.

⁶ Pi nāt itam God tunatyayat añ qa õqawi'yuñqw pu put qa kaptsi'yuñqw suhpahsat Christ itamuñem mōki.

⁷ Ispi soon ka hak hakiy súantaqat eñem mokniq'õ; nīkañw pay ka hak hakiy su'pat eñem moknik suhtaq'ewni.

⁸ Noqw pi God itamumi unanway'taqey yan mahtaknaqgw itamuy nāt qaanhinwisq Christ itamumñem mōki.

⁹ Nihqe Christ itamuñem mokqe itamuy qenivo oya. Noqw itam it navoti'kahkañw pam pas suyan God itsivuyat añqw itamuy ayo óyaniqat qapēvewnaya.

¹⁰ Pi itam pay nāt God tuwqamatniqw put Tiat mokqe itamuy God enañ namivöhikna; noqw soon qa tis pi õviy itam put qatsiyat ahpiy ayo nõñakiwtani.

¹¹ Nihqe itam qa it-sa ep hahlayyat, Jesus Christ Itahtutuyqawhçay añ God ep hahlayya; put hapi ahpiy itam God amum namivöhikiwya.

Adam and Christ

¹² Yanta. Ura Adam qaanhtiqw sinom sohsoyam put atsviy qaanhtoti, piw qaanhtotiqe mokiwuy akw tuyqawiwyuñwa; pi sohsoyam qaanhtotiqee.

¹³ Itam navoti'yuñqw as tutavot qa háqamniqw sinom qaanhinwisq pumuy tutavot añqw lasyaqat God qa pan pumuy pañqawu. Noqw pay God Moses ahpiy sinmuy hin hinwisniqat nāt qa tutaptaqw tūwaqatsit ep sinom pay qaanhinwisa.

¹⁴ Oviy pi puma mokiwuy aw pohtaya, sohsoyam hakim Adam añqw Moses aw

pahsavo yesqamu. Puma Adam hinhtiqat qa pan qaanhtoti. Pam pi God aŋqw mewnit qatuqayvasta. Noqw pam sopkawtaqamuy sinmuy qeniyamuy ep wunu, it hakiy pítuniqat an'i.

¹⁵ Noqw God núokwaat Adam qaanhtipuyat qa anta. Pi Adam qaanhtiqw kaysiwhqam mokiwuy ep öki; nikañw God sinmuy ökwatuwhq kaysiwhqam kuwahtiput makiwya, Jesus Christ núokwayat ahpiy'o.

¹⁶ Noqw God kuwahtipuat Adam qaanhtipuyat qa anta. Pi Adam qaanhtiqw sinom sohsoyam so'niqat God pan amuñem yuku. Nikañw sinom kaysiwhqam qaanhtotiqw God pumuy ökwatuwhqe qa hinwat amuñem yukut pumuy mātavi.

¹⁷ Pi ura Adam qaanhtiqw, öviy sinom so'ni. Noqw pay God itamuy ökwatuwhq Jesus Christ itamuñem sisvit itamuy qenivo oya. Noqw öviy itam yesni, pu put amum moñw'iwyuñwni.

¹⁸ Pi ura Adam hihta ep qaanhtiqw sinom sohsoyam so'niqat God amuñem yuku. Noqw pan hapi Jesus Christ hihta ep súantiqw sinom sohsoyam qenivo oyiwe' yesniqat God amuñem qenit yuku.

¹⁹ Pi Adam qa tuqayvastaqw kaysiwhqam qaanhinyuñqey pan yukiltoti; noqw pay pan hapi Jesus Christ God aw tuqayvastaqw kaysiwhqam súanhinyuñqey pan yukiltoti.

²⁰ Noqw God sinmuy hin hinwisniqat tutaptaqw pahsat pu puma pas pāpu qaanhinwisa. Noqw pay puma pas pāpu qaanhinwisq God tis pas pavan pumuy ökwatuwa.

²¹ Ura as qaanhinwisqam mokiwuy aw öki. Noqw pan hapi God hakimuy ökwatuwhqe pumuy súanyuñqat pañqawhqe qatsit qaso'taqat pumuy huyta, Jesus Christ Itahtutuyqawhgay ahpiy'o.

6

Dead to Sin but Alive in Christ

¹ Noqw itam hiñqaqwani? Ya sen itam yūmosa qaanhinwisni, God núokwayat pas pavan mahtak-nayaniqe öviy'o?

² Pas sóoni. Pi hak mōke' qaanhtiput soon qa qe'tini. Noqw pan piw itam qa hihta ep qaanhtotini.

³ Pi itam Christ amum soa, itam hakim kūyit akw tuvoylatotiqe put aw tōnaltiqamu. Ya uma it qa navoti'yuñwa?

⁴ Nihqe itam kūyit akw tuvoylatotiqe put amum so'qe āmiwya; nihqe itam put amum āmiwyaqe Nayat lolmat öqalayay akw ahoy tātayya, pūhut qatsit añ hinwisniqe öviy'o, Christ hin tātayhقات pan'i.

⁵ Pi itam put an soe' āmiwye' kurs pi hin itam piw qa put an tātayyani.

⁶ Pi itam navoti'yuñqw itahhisatqatsi put amum nahoylehtsit aw muiwa, itahtokoy qalomátuñlayiat ayo yukiwniqat öviy'o; noqw qaanhtipu pāpu itamumi qa tuyqawi'tani.

⁷ Pi mokqa qaanhtiput añqw mātaviwñwu.

⁸ Noqw itam Christ amum so'qe pay itam soon piw put amum qa yesniqey tuptsiwñi'yuñwa.

⁹ Pi itam navoti'yuñqw Christ mokiwuy añqw ahoy tātayhqe soon pāpu mokni; pi mokiwu pāpu put aw qa tuyqawi'tani.

¹⁰ Pam sūs mokqe qaanhtiput ánwuta; pu pam tātayhqe God eñem qatu.

¹¹ Noqw ōviy hapi uma so'qey nāmi wūwantotani, pi mokqa qaanhtiput soon qa qe'tini; nīkañw uma Itahtutuyqawhqay Jesus Christ aw tōnalte' God eñem yesni.

¹² Uma umuhtokoy sūlawhtiñwuqat qaanhtiput aw qa mātatveni, taq ka qaanhtipu umumi moñw'iwtniq'ö; uma umuhtokoy tuñlayiyat qa añ hinwisni.

¹³ Pu uma umuhtokoy qaanhtiput qa aw noayamantani, taq ka uma put akw qaanhtiput tumal-totani. Uma qa panyuñwt God aw nānoi'yuñwni, so'pumuy amuñaqw ahoy yesvaqey pan'i, pu umuhtokoy God aw noi'yuñwni, suan hinwisniqe ōviy'o.

¹⁴ Pi qaanhtipu soon pāpu umumi tutuyqawni; pi itam tutavot qa aw yanyuñwt God núokwayat aw yanyuñwa.

Slaves of Righteousness

¹⁵ Noqw hintani? Ya itam pahsat pu qaanhtiput añ hinwisni, itam God núokwayat aw yanyuñqey tunatyawkahkañwo, qa tutavot aw'i? Pas sóoni.

¹⁶ Ason hak hakiy suk w tunatyayat aw tūqaytaniqey ōviy aw nāmatave' pam put tūwikiatni? Ya uma it qa navoti'yuñwa? Noqw ōviy kurs uma qaanqatsit añ hinwise' uma put aw tūtuwiktni, pu umuh'ahsati mokiwuni. Pu kurs uma God aw tuqayvastote' God tūwikimatni, piw súan qatsit put añqw makiwyani.

¹⁷ Nu God aw umuhpe hahlayhtima, itupkomu. Pay as ura uma hisat qaanhtiput tūwikimatu;

nīkañw kwakwhat pi hak umuy lomatuawit tu-tuqaynaqw uma put kwusuyaqe umuh'unañwpeq put tūtuptsīwa.

¹⁸ Noqw ōviy uma qaanhtiput añqw mātaviwyaqe God aw tūwiktotiqe suan hinwisa.

¹⁹ Nu hapi pay sinot tuwiyat an umumi yuaata; pi umuy māmatsyaniqw pam umuñem qatuvosi. Pay ura uma hisat umuhtokoy itséheeqsit, pu nānañumo qaanhintsatskaniqey aw nānoi'yuñwa. Nīkañw pay uma pu' hapi umuhtokoy suan qatsit aw noi'yuñwni, uma suan hinwisniqe ōviy'o.

²⁰ Taq ura uma qaanhtiput aw tūtuwiktnihqe uma suan qatsit qa aw tunatyawyuñwa.

²¹ Taay, noqw ya uma qaanhtiput añqw hihta nukñwat tutwa? Qa hihtaa. Pi uma pu' put ep hahmanya. Pi qaanhtipu mokiwyu hihkay'ta.

²² Noqw uma hapi pu' qaanhtiput añqw mātaviwyuñqe God awwat tūwiktoti; nihqe uma put añqw sūanqatsit makiwyani, pu so'ñwamiq qatsit qaso'taqat himuy'vayani.

²³ Pi mokiwu qaanhtiput ahsatiata; noqw pay qatsi qaso'taqa God kuwahtipuata, Itahtutuyqawhçay Jesus Christ añ'a.

7

An Illustration from Marriage

¹ Sino hihsavo qátuniqey pahsavo tutavot kaptsi'mani. Ya uma it qa navoti'yuñwa, itupkomu? Nu hapi tutavot tuwi'yuñqamuy amumi penta.

² Pi wuhti puwsuñway'taqa puwsuñway aw som'iwtañwu, puwsuñwaat hihsavo qátuniqat

pahsavoo; nīkañw ason puwsuñwaat mokq pep pu' pam put añqw mātaviñwu. Tutavot añ yan hapi pey'ta.

³ Noqw òviy kurs nāt puwsuñwaat qatuqw pam sukw amum qatupte' pam yoñaywuhti túñwantiñwu; nīkañw kurs pay puwsuñwaat mokq pahsat pu pam tutavotniqw put añqw mātaviñwu; nihqe òviy pas as pi nāmahin piw hakiy amum qatupte' pay qa yoñaywuhti túñwantiñwi.

⁴ Panta itupkomu. Noqw òviy hapi uma Christ amum so'qe tutavot añqw mātaviyuñwa, uma Christ ámumtotiniqee, it hakiy mokiwuy añqw ahoy tātayhqat ámuma, nihqe uma God eñem tumalay'yuñwi.

⁵ Pi ura itam nāp itahtunatyay añ hinwisq tutavo itamuy mēwantaqw itam pas pāpu qaanhinwiskahkañw mokiwuy aw ökiwisa.

⁶ Noqw pu' hapi itam Christ amum so'qe tutavot itamuy ñuy'taqat añqw mātaviwyaqe Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy pūhut qatist makiwya. Ura as itam hisat tutavot añ hin pey'taqat pan God eñem tumalay'wisa; nīkañw pu' hapi Qahováriwtaqa Hikwsi itamumi hin tutapti'maqat itam pan put eñem tumalay'yuñwa.

Law and Sin

⁷ Noqw itam pahsat hiñqaqwani? Ya tutavo qaantiput súanta? Qae. Pi as tutavot qa háqamniqw nu soon qaantiput hímuniñqat tuwi'tani. Pi tutavot ep yan pey'ta: Um hihta qa uhhimuy qa tuñlay'tani. Pay kurs as qa pan pey'taqw nu soon tuñlayit hímuniñqat tuwi'tani.

⁸ Pi as tutavo tuñlayit hímuniñqat nuy tutuqay-naqw pahsat pu nu pas pāpu hīhihta tuñlay'ta. Pi nu as nāt tutavot qa tuwi'taqw soñawnen pi tutavo qa háqamo; noq̄w ōviy kurs nu hin tutavot añqw lasni.

⁹ Ura nu hisat mewnit nāt qa tuwi'taqe hahlaykañw qatu; nīkañw nu put tuwi'vage qaanhtiniqey pas pāpu nāwaknaqe qahahlayhtiqe soñawnen mōki.

¹⁰ Pas as sinom yesniqat ōviy tutavo mātaviwa; noq̄w pay nu put aw navotq kurs sinom put ahpiy so'ñwu.

¹¹ Pi nu tutavot tuwi'vage qaanhtiput ahpiy ūnatiwñqe soñawnen mōki.

¹² Noq̄w ōviy hapi God tutavoat pas qahováriwta, pu mewni qahováriwta, súanta, pu lolma.

¹³ Ya sen tutavo lolmanihqa nuy nīna? Pas qae. Pi nu qaanhinmakañw tutavot añqw lahsi, nihqe nu tutavotniqw mokiwy hihkay'tani. Pi tutavo qaanhtiput suhputsnaniqe taviwa, qaanhtiput pas nuhtsel'ewakw put akw mātaktiniqat ōviy'o.

The Two Natures in Man

¹⁴ Pi itam navoti'yuñqw God tutavoat Hikwsit ahpiy mātaviwa; noq̄w pi nu nāp itunatyay añ hinmakañw qaanhtiput aw tūwikiniñwu.

¹⁵ Pi nu hintsakqey qa mātsi'ta. Pi nu hintiniqey nāwakne' soq qa put panhtiñwu; pu nu as hihta aw qa suhtaq'ewnikañw soq putwat hinhtiñwu.

¹⁶ Noq̄w ōviy nu as hihta qa nāwaknakañw soq putwat hinhte' pahsat pay God tutavoyat lolmanihqat nu pañqawñwu.

17 Noq̄w ōviy hapi pāpu nu qa nahpiy put hinhtiñwu, pi qaanhtipu inuhpe pakiwtaq̄w ōviy nu pantsakma.

18 Pi nu navoti'taqe kurs hin pas nāp hihta lolmat hintsakni. Pay nu as hihta lolmat tumaltaniqey tunatyaltiñwu; nīkañw hin nu put lolmat hinhtiniqey qa túwañwu.

19 Pi nu as lolmat hinhtiniqey nāwaknakañw put qa panhtiñwu; pu nu hihta qalolmat as qa hinhtinikañw tuwat soq put panhtiñwu.

20 Noq̄w ōviy hapi nu hihta as qa nāwaknakañw put panhte' qa nahpiy put panhtiñwu; pi qaanhtipu inuhpe pakiwtaq̄w ōviy nu pantsakma.

21 Noq̄w nu navoti'taq̄w kurs panta: Kurs nu as hihta lolmat hinhtiniqey nāwaknaq̄w pay kurs qalolma piw inumum yanta.

22 Pi nu as pas iunañwpeq God tutavoyat añ nāhahlayna.

23 Nīkañw nu itokoy túwahqe pay kurs pam hitawat nāwaknaq̄w iwuwni sukwat nāwakna; noq̄w nu itokoy qalomátuñlayiyat aw tūwik'iwta.

24-25 Nu iunaññaq̄w God eñem tumalay'taniqey nāwakna, nīkañw nu itokoy akw qaanhtiput eñem tumalay'ta. Is ohi, okiw himu nūu! Ya sen hak itokoy tuñlayiyat mokiwuy aw nuy wīki'maqat añq̄w nuy ayo távini? Pas nu God aw hahlayhti, Jesus Christ nuy ayo táviq'ö.

8

Life in the Spirit

¹ Pi God itamuy Christ Jesus aw tōnawtaqamuy qa hinwat yukunani, itamuy hakimuy nāp itahtunatyay añqw lasyaqe Hikwsit tunatyayat añ hinwisqamuyu.

² Pi itam Jesus Christ aw tōnaltiqa Hikwsit öqalayay aw nānoi'yuñwa, nihqe qaanhtiput öqalayay-nikañw pu mokiwut öqalayay añqw mātaviwyaqe qatsit himuy'vaya.

³ Pi tutavo kurs hin hakiy qaanhtiput añqw ayo távini, kurs hak put suan hinmaniq'ö. Noqw pay God pas nāp Tiy taviqw pam sinmuy qaanhtotiñwuqamuy amún tokoy'va, nihqe itahqaanhtipuy ep mokqe qaanhtiput áñwuta, put pāpu itahtokoy aw qa moñw'iwtaniqw öviy'o.

⁴ Noqw pahasat pu itam Hikwsit tunatyayat añ hinwisqam tutavot suan tunatyayat aw antsanyani, nāp itahtunatyay qa añ hinwiskahkañwo.

⁵ Pi nāp tunatyay añ hinwisqam put-sa aw tunatyawyuñwa; pu Hikwsit tunatyayat añ hinwisqam Hikwsit tunatyayat aw tunatyawyuñwa.

⁶ Nāp tunatyay añ hinwisqam mokiwuy aw ökiwisa; noqw pay Hikwsit tunatyayat aw tunatyawyuñqam kwakwhat unañwat, pu qatsit tutwani.

⁷ Pi nāp tunatyay añ hinwisqam God aw qa suhtaq'ewya. Puma God aw qa tuqayvastota; öviy puma soon put tunatyayat añ hinwisni.

⁸ Nihqe öviy nāp tunatyay añ hinwisqam kurs hin God unañwveyani.

⁹ Noqw pi uma nāp umuhtunatyay qa añ hinwist, Hikwsit tunatyayat añ hinwisa, kurs God Hikwsiat pas antsa umuh'unañway ep pakiwtaq'ö;

noq̄w kurs Christ Hikwsiat hakiy ep qa pakiw-taq̄w pay hak qa put sinoatniñwu.

¹⁰ Noq̄w kurs Christ hakiy ep qatuq̄w God hakiy qenivo táviñwu; noq̄w õviy hakiy hikwsiat qátuni; noq̄w pay tokoat qaanhtiput atsviy mokpuni.

¹¹ Noq̄w kurs put Hikwsiat hakiy ep qatuq̄w suyan pi pam hin Christ ahoy tātaynaqey pan piw kurs hin hakiy tokoyat mokñwuqat ahoy qa tātaynani, Hikwsiy hakiy ep qátuhqat ahpiy’o.

¹² Noq̄w õviy’o itupkomu, itam yahpiy haqahpiy nāp itahtunatyay aw qa tūtuwiktu; nihqe õviy itam itahtokoy tuñlayiyat qa añ hinwisni.

¹³ Taq̄ hak nāp tunatyay añ hinmaqa mokni; nīkañw hak Hikwsit añ nāp tunatyay ayo yuke’ qátuni.

¹⁴ Pi hihsa’nihqam God Hikwsiyat akw tsāmiwyaqam hapi God tīmatu.

¹⁵ Pi itam God Hikwsiyat makiwyaqe God timat-niwhtoti. Itam qa tūtuwiktniwhtoti. Ura as itam God pas pavan mamqasya, nīkañw itam pu’ qa pan put mamqasya, nīkañw Hikwsit añ itam Abba, Itanaa, yan God aw hiñqawwisa.

¹⁶ Pi God Hikwsiat itah’unañwpeq itam God timatnihqat itamuy āawna.

¹⁷ Noq̄w kurs itam God timatnen, itam Christ amum sohsok hihta himuy’vayani, God sohsok hihta itamuy máqaq’õ. Kurs itam Christ amum hihta añ kānanvotyē’ piw put amum kaptsi’tiwyani.

The Future Glory

¹⁸ Pi hisat aw pituq̄w, itam Christ amum kaptsi’tiwyani. Noq̄w nu it aw wūwaqe hihta ep kānavotqey pay qahihtata.

19 Pi yañ sohsoy himu yukiwyuñqa kwanwtoynayakahkañw God tímuyatuy mātaktotiniqat ōviy maqaptsi'yuñwa.

20 Pi yañ himu yukiwyuñqa qa nahpiy nukwsiwhiti, pi God ahpiy'o; noqw pay pam put pasiwnaniqey tunatyawta.

21 Pi yañ himu yukiwyuñqa sұлawhtotiñwu; nikañw ason God timat qatsit qaso'taqat pas suyan himuy'vayani. Noqw pahsat pu yañ himu yukiwyuñqa pumuy amumum alōntote' pāpu qa sұлawhtotini.

22 Pi itam navoti'yuñqw yañ himu yukiwyuñqam sumiyankañw pew pahsavo soñawnen tiylawhqe eykitaqat anta.

23 Noqw itam nuhtum itah'unañwpeq eykikahkañw hisat itam God tímatnihqey mātaktotiniqey maqaptsi'wisa, pep pu' itahtoko alōntotini. Pi God itamuñem pan yúkuhqey mahtaknaniqe ōviy itamumi Qahováriwtaqat Hikwsit noa.

24 Pi itam pan tunatyawkahkañw ayo nōña; noqw hak hihta tuwe' pāpu qa put ōviy maqaptsi'tañwu; ispi hak hihta pay tuwe' ya hinoqw nāto piw put ōviy maqaptsi'tañwu?

25 Nikañw itam hihta qa tuway'kahkañw maqaptsi'yuñwa; itam pas suyan alōntotiniqey navoti'yuñqe qa ōnaiwkahkañw pay ōviy maqaptsi'yuñwu.

26 Pu pan hapi ōviy pay piw i' Hikwsi itamuy hihta añ qa pasiwyuñqat ep itamumi unañwtavi'ta; pi itam as hin hihta ōviy tūviñlalwaniqey qa tuwi'yuñwa; noqw itam kurs hin

lavayhtotinikahkañw itah'unañwpeq eykitaqw Qahováriwtaqa Hikwsi pas nāp itamuñem God aw okiwhtima.

²⁷ Noqw God u'nāñwat añ purimaqa Hikwsit wuwniyat navoti'ta, ispi pam God tunatyayat an put sinomuyatuy amuñem okiwhtima.

²⁸ Noqw itam navoti'yuñqw God sinomuy amuñem sohsok hihta lolmat tumalay'ta, ima hakim put tunatyayat ahpiy wánwayniwyaqe put aw unāñway'yuñqamuy pumuy amuñem'i.

²⁹ Noqw God sohsokmuy sinomuy amumi añwu pay navoti'taqe pumuy namorsta, nihqe puma put Tiyat hin son'iwhqat an yukiltotiniqat amuñem yuku; noqw Christ kaysiwhqamuy nānatupkomuy amuñaqw mohpeq'a.

³⁰ Pu pam hakimuy añwu pay namorstaqe pumuy wánwayi, pu hakimuy wánwayhqe pumuy qenivo oya, pu pam pumuy qenivo óyahqe puma put Tiyat amum kaptsi'tiwyaniqat tunatyawta.

God's Love in Christ Jesus

³¹ Noqw itam it ep hiñqaqwani? Kurs God itamuy paañwantaniqw hak sen itamuy áñwuy'tani? Kurs hak'i.

³² Pi God Tiy qa kahkawnat sohsokmuy itamuñem put mokniqat óviy añqw tavi. Nihqe panhtiqe suyan pi pam sohsok hihta itamuy paysoq huytani.

³³ Ya hak sen God namorayamuyatuy amumiq hihta tutupni? Pi God pumuy qaanhtipuyamuy ayo yuku.

³⁴ Ya hak sen itamuñem qalomáyukuni? Sen Christ Jesus panhtini? Pi pam itamuñem mōki, piw

mokiwuy añqw ahoy tātayhqe God putvaqe qatu; pam pep itamuñem lavayi'ma.

³⁵ Christ itamumi unañway'taqw ya sen hak put añqw itamuy tsikani? Pas kurs hak'i. Itam ka kñanavotpit akw sóon'iwyuñwni, okiwsaniwyani, tsönsoiwyuñwni, yuwsit ñastayani; hihta nuhtsel'ewakw añ kuyyuñwni, sipwuvahpit akw qöyaniwyani. Nikañw itam it añ kuhkuyve' Christ añqw qa ayo tsikaniwyani.

³⁶ Pi ura yan pey'ta: Pi itam uhsinomnihqe öviy tñawanawit qöyaniwya; itam pümüyniqw kanelmuy qöyaniwyaqamuy amunyuñwa.

³⁷ Itam kñanavotpit añ kuhkuyve' qa unañwsoe' hahlayyani, Jesus Christ itamumi unañway'taqat navoti'kahkañwo.

³⁸ Pi nu pas nātuptsiwnaqw soon himu God añqw itamuy ayo tsikani, sen mokiwu, sen qatsi, sen öveqatsit añqw hoñvia'yatu, sen mohpeqyaqamu, sen öqalat pasiwyuñqamu, sen himu pu' yañ hinyuñqa, sen himu nātoniqa,

³⁹ Sen öveqatsit ep yesqamu, sen maskiñaqw hoñvia'yatu. Pi God Jesus Christ Itahtu-tuyqawhqay añ itamumi unañway'ta, noqw öviy soon himu yukiwhqa put añqw itamuy ayo tsikani.

9

God and His Chosen People

¹ Christ nuy pas súañqawhqat inumi navoti'ta, pu Qahováriwtaqa Hikwsi nuy qa atsálawhqat iunañwpeq yan nuy āwinta.

² Pas nu a'nö putuiwkañw sutsep isinomuy amuñem iunañwpeq qahahlayi.

³ Pay pi as nu tatam isinomuy, pu inuhpivituy amuñem Christ añqw tūviwtanikañwo.

⁴ Puma hapi Israel-timatu; puma hapi God timkiwamatu, pu put lolma tālaat as amumum yanta; pu God pumuy amumi hīhihta pasiwna; pu pumuy amuhpiy sinmuy hin hinwisniqat tupta; pu puma hapi hakim hin God eñem tumal-totaniqat tuwi'yuñwa; pu pumuy amuñem hīhihta lolmat hintsakniqey āawna.

⁵ Pu hakim pavansinom pumuy námatu; pu Israel-sinmuy amuhpiy Christ tokot añ pitu; pam hapi sohsokmuy amupyevenihqe mohpeqñihqa. Pam hapi God sutsep tayawintiwa. Nam yantani.

⁶ Nikañw suhpan pay God lavaiyat qa aniwhtiqat qa panta; pi qa sohsoyam Israel ahpiy nõñakqam God timatu.

⁷ Pu God qa sohokmuy Abraham tímuyatuy namorsta; pi ura pañqawu: Ason hapi Isaac timat Abraham timat túñwantiwyani.

⁸ It hapi nu pañqawu: Ima tokot-sa ahpiy aniwhtiqam qa puma God tímatu; pi God awiniyat ahpiy aniwhtiqam hapi tímatnihqey pan pohtoy-laniwyuñwa.

⁹ Yan ura God Abraham aw lavayhti: Yahsañwuy yañqe qalawmaqwu nu pítuni; noqw Sarah pay tiy-ohyat ti'tani.

¹⁰ Pu qa panis-sa panta: ura Rebecca hakiy itanay Isaac eñem sūs nõ'yilti,

¹¹⁻¹² Noqw ura tsāyom nāt qa tihtiwhqe hihta lolmat, piw qalolmat qa haqam hinhtiqw Rebeccat aw yan lavayhtiwa: Wūyoqwa hapi tsākwwat eñem tumalay'tani, kita. Pi God hin tunatyawtaqey

pan hakiy namorstañwu, hakiy hintsakpiyat qa ahpiynit, pas nāp tunatyay ahpiy'o.

13 Pi ura yan pey'ta: Nu añqaqw Jacob aw unañway'kañw Esau nu aw qa suhtaq'ewa, yan'i.

14 Noqw ya sen itam God hihta ep qa súantsakqat pañqaqwani? Qae.

15 Oviy pi ura pam Moses aw pañqawu: Nu hakiy òkwatuwnik put òkwatuwmantani; pu hakiy aw unañwtapnik put aw nu unañwtapmantani, kita.

16 Noqw òviy qa hak pas nāp tunatyay ahpiy namorstiwñwu, sen öqalay ahpiy'o; pas hapi God hakiy òkwatuwhq pantañwu.

17 Oviy pi God tutuvenit añ Pharoah aw pañqawu: Pi nu yaniqw uñ wuñwna, nu uhpe iöqalay māaktaniqe òviy'o, nen inatñwaniy tūwaqatsit añ ahsupoq tunvotnani.

18 Noqw òviy hapi pam hakiy òkwatuwnik òkwatuwñwu, pu hakiy a'nö unañwtoynanik pantsañwu.

God's Wrath and Mercy

19 Noqw ka hak soon inumi qa pañqawni: Noqw hinoqw pam nāt piw hakiy aqw hiñqawlawñwu? Ya hak haqam put tunatyayat aw rohomtiniqey aw öqala?

20 Qa panta, tāqa; ya um haknihqe òviy God aw kolilita? Ya sen haqam himu yukiwtaqa put yúkuhqat aw pañqawni: Ya um hinoqw nuy yan-haqam yuku, kítani?

21 Ya tsaqavotlawhqa tsöqat aw qa tuyqawi'tañwu? Ya sen pam sukw tsöqat añqw hihta nukñwat yúkukañw pu pay piw put añqw hihta hin'ewakw yúkuniqey aw qa öqala?

22 Pi haqawat sivuskwit an nawus hovalniwyani. Noqw pay God pumuy amumi wuhko maqaptsi'ta. Nikañw ason pam pumuy hovalanik itsívuy mahtaknani, pu öqalayü.

23 Nikañw pam hakimuy Chrsit amum kaptsi'tiwyaniqat öviy añwu pay pumuy namorsta. Pam namorayamuy amumi núokway, pu pas hímunihqey mahtaknani,

24 Itamumii, itam put ahpiy wáñwayniwyaqamuy amumii, Jew-sinmuy amumii, pu qa-Jew-sinmuy amumi pīwu.

25 Suyan pi pam qa-Jew-sinmuy enañ wáñwayi; öviy pi Oseet tutuveniyat añ yan pey'ta: Nu hakimuy qa isinomuy amumi pañqawni: Uma hapi isinomu, amumi kítani; piw nu sinmuy amumi qa unañway'taqey amumi pañqawni: Nu umumi pas unañway'ta, kítani.

26 Piw yan'i: Ura pam haqam puma qa sínomnihqat amumi pañqawhqa pay pep piw puma God qátuhqat tímatnihqat yan amumi lavayhtiwni.

27 Noqw Esaias pi pas tsa'lawhqe Israel sinmuy lavayhtiqe pañqawu: Nāmahin pi as Israel timat pātuwaqatsit qalavaqe pisat an qaan'ewakw hintaqw pay hapi híkiyom-sa ayo nōñakni.

28 Pi Tutuyqawhqa tūwaqatsit ep sinmuy amuñem pay yuku. Ason hisat aw pituqw pam suan yuke' supsiwnani.

29 Pu ura pi Esaias pay mohti pañqawu: Pas as qaan'ewakw hintaqamuy amumi Tutuyqawhqa itamuñem qa poshumtaqw soon itam Sodom ep sinmuy qa amún súlawhtini, pu Gomorraht ep sinmuy amún hovalniwyani.

Israel and the Gospel

³⁰ Taa, noq̄w itam it ep hiñq̄aq̄wani? Ima qa-Jew-sinom suan hinyuñwniqey añ qa ö'q̄alyaq̄w God pumuy suan hinyuñwniqat pan amuñem yuku, puma q̄ap̄ēvewnayaq̄w öviy'ö.

³¹ Noq̄w pay Israel-sinom God tutavoyat ahpiy suan hinyuñwniqey añ ö'q̄alyaq̄am tutavot añ qa kuhkuyva.

³² Noq̄w ya hinoq̄'ö? Puma pi tuptsiwnit qa ahpiy put añ ö'q̄alya, púmuyniq̄w hak God tutavoyat hintsakpiyat ahpiy put túwañwuniq̄'ö. Soñawnen pi puma owat ep múnukya.

³³ Pi ura pan pey'ta: Meh, nu hapi Sion ep owat távini. Sinom put ep wíwakya' múnukyani; nīkañw put aw tuptsiwhq̄a pas soon hamanhtini. (I' owa Christ tuawi'ta.)

10

¹ Itupkomu, pas pay okiw Israel-sinom ayo nõñakniqat nu amuñem iunaññaq̄w nāwakinma, pu amuñem God aw túviñtima.

² Pi nu amumi navoti'taq̄w puma God eñem q̄anātusi'yuñwa; nīkañw qa suan navoti'yuñwa.

³⁻⁴ Pi hak Christ aw tuptsiwhq̄ Christ hakiy q̄enivo tave' tutavot añq̄w hakiy mātapñwu. Yan hapi hak God aw súantañwu. Noq̄w pay puma it qa navoti'yuñq̄e Moses tutavoyat añ hinwisniqey akw God unañwveyaniqey añ ö'q̄alya, nihq̄e Christ pöhuyat añ hinwisniqey qa nānawakna.

Salvation Is for All

5 Noqw hak tutavotniqw hin qenive wúnuhqat Moses pas nāp yan lavayhti: Hak tutavot an suan hinmaqa put akw qatsit túwani, kita.

6 Noqw lavayi hakimuy qapēvewnayaqamuy, qenivo oyiwayqamuy amumi yanwat lalvaya: Uma qa umuh'unanwpeq yan lavayhtotini: Ya sen hak ōnaqw Christ hawnaniqe ōveqatsit aw wupni?

7 Piw qa yan'i: Ya sen hak Christ so'pumuy amunaqw ahoy tātaynaniqe atkamiqhaqami a'nō hōtsit aqw pákini?

8 Noqw pay tutuvenit an yan pey'ta: God lavaiyat umuy āawnaya, noqw pam umuhmoamiq pakiwta, piw umuh'unanway aqw'a, yan'i. Noqw as sinom lavayit aw tuptsiwyaniqat ōviy itam piw yanwat lavayta:

9 Ason um Jesus God ahpiy mokiwuy anqw ahoy tātayhqat pas uh'unanwpeq tuptsiwe' piw pam hapi Tutuyqawhqanihqat pañqawe' um ayo yámakiwtani.

10 Pi sino unanwpeq tuptsiwe' qenivo yámakiwtani, pu Jesus Tutuyqawhqalawe' ayo yámakiwtani.

11 Pi tutuveni ura pañqawu: Aw tuptsiwhqa soon hamantini, kita.

12 Pi Jew-sino, pu Greek-sino qa haqam alōnōt hinta; pi i' hak sohsokmuy amumi Tutuyqawhqa sohsokmuy put aw tatqa'nanwyaqamuy amumi qaōwúnawwtavi'ta.

13 Pi Tutuyqawhqat aw taqa'nanwtiqa ayo yámakmantani.

14 Noqw ya sinom Christ aw qa tūtuptsiwe' hin put aw taqa'nanwtotini? Pu ya puma qa nanapte' hin put aw tūtuptsiwani? Pu qa hak pumuy amumi

yuaataqw ya puma hin nanaptani?

¹⁵ Noqw hak qa ayatiwe' hin yuaatani? Pi ura yan pey'ta: Hakim kwakwhat yēsiwhqat tūawvayaqam pas hahlayhpit epya, hakim lomatuawit kwusivayaqamu.

¹⁶ Noqw pi Jew-sinom qa sohsoyam lomatuawit kwusuya. Oviy pi Esaias pañqawu: Tutuyqawhqa, ya hak itahtuawiy tuptsiwa?

¹⁷ Pi hak God lavayiyat yuaataqw sinom nanaptañwu; noqw puma nanapte' haqawat tūtuptsiwani.

¹⁸ Nikañw nu pañqawni: Ya sen puma qa nanapta? As'a. Pi tūawi ahsupoq tūwaqatsit añ tuyqawva, pu lavayi tūwaqalvoqhaqami nanaptiwa.

¹⁹ Noqw pi nu pañqawni: Noqw ya Israel-sinom qa nanapta? As'a. Ura Moses mohti pañqawu: Nu hakimuy qa sūpwatuy sinmuy amuhpiy umuy unañwmoknani; pu nu pay añ hihtuy an'e'wakwmuy sinmuy akw umuy itsívutoynani.

²⁰ Noqw Esaias pas qa tuhtuskañw God eñem yuaataqe pañqawu: Hakim añwu pay nuy qa hepnumyaqam nuy tutwa; pu hakim nuy qa tūviñlalwaqw nu pumuy amumi namtakna.

²¹ Nikañw pam Israel-sinmuy lavayhtiqe pañqawu: Hakim ilavayiy qaanhinwisqamuy, pu ahoy kolilitotaqamuy nu pumuy amumi tēvep māvuyawkañw wáñwaylawu.

11

God's Mercy on Israel

¹ Noqw turs nu pañqawni: Noqw ya God sinomuy ayo yuku? Qae. Oviy pi nu Israel-sino, Abraham natkoata, Benjamin ahpiyvi.

² God añwu pay sinomuy tuway'taqey qa ayo yuku. Ya tutuvenit Elias hin lavayhtiqaqat uma qa navoti'yunwa? Ura pam Israel-sinmuy òvelaqe God aw yan lavayhti:

³ Tutuyqawhqa, puma uhlavay'aymuy qöqya, pu uhhom'oyvikhkay sakwítota, noqw nu nāla akwsinqw puma nuy nīnayaniqey anyunwa, kita.

⁴ Noqw yavul God put aw hin lavayhti? Pay nu tsañe'sikip sōmorit pahsa'nihqamuy sinmuy Baal may akw yukiwhtput aw qa naokiwlalwaqamuy nēñem waranta, ura kita.

⁵ Noqw òviy hapi pay nāt piw pu' haqawat núokwat ahpiy namorstiwyaqam akwsinwiwyunwa.

⁶ Noqw hak God núokwayat ahpiy namorstiwe' pay hapi pāpu qa nāp hintsakpiy ahpiyni; pi as qa pantaniqw núokwa pay pāpu qa núokwani. Pu kurs pam hintsakpiy akw God ahpiy namorstiwe' pay hapi pāpu qa núokwat ahpiyni; pi as qa pantaniqw hintsakpi pay pāpu qa hintsakpini.

⁷ Noqw ya hintani? Israel-sinom hapi hihta hep-numyaqey qa tutwa; noqw pay namorstiwyaqam put tutwa; noqw pu pētu owa'naiwtoti.

⁸ Ura hin pey'taqat pan'i: God soñawnen pumuy tokna, noqw òviy puma kurs hihta aw yórikyani, piw kurs hin nanaptani, pew pahsavoo.

⁹ Pu David ura pañqawu: Pay nam hahlayh-piam amumi wivosit, pu huhuwhtput, pu tsaqamit anhtini; nam pam pumuy qaanhtipuyamuy ep amumi ahoytani.

¹⁰ Pay nam unañwaam qatālawvaa; noqw puma hihta qa māmatsyani; nen hakiy hihta putut ikwiwtaqat pan sutsep moto'numyani.

11 Noq̄w turs nu pañqawni: Noq̄w ya puma sūs múnukyaniqe òviy wíwakya? Qae. Pi pumuy múnukyaq̄w pantaqat ahpiy God qa-Jew-sinmuy ayo òoyhtiva, pumuy unañwtuyvayaniqat òviy'ò.

12 Pi pumuy múnukyaq̄w sinom put ahpiy kãhaktoti; noq̄w pumuy ánwutiwyaq̄w qa-Jew-sinom òqawhtota. Noq̄w kurs pantaniq̄w hintani, God pumuy òmahta'ò? Sinom tis pas pavan qaòwíhinyuñwni.

The Salvation of the Gentiles

13 Nu umuy qa-Jew-sinmuy umumi penta, pi nu qa-Jew-sinmuy amumi ayatiwhqe òviy'ò.

14 Nihqe okiw as nu nāp hintaqat akw nāp isinomuy unañwmoknaniqe òviy nu qa nātusita iayaway pas pavan mahtaknaniqee, nen nu pētuy ayo óyani.

15 Ispi suyan God hihsavo pumuy ayo yukukañw pu qa-Jew-sinmuy amuñaq̄w put aw tuptsiwni'yuñqamuy amumi pōhi. Noq̄w kurs as pantaniq̄w ya pumuy ahoy òmahtiwyaniq̄w hintani? Pay hapi sinom so'pumuy amuñaq̄w ahoy yesvani.

16 Pi kurs hak hihsak nōvay añq̄w God aw noaq̄w pahsat pay hapi sohsoy nōsiwhqa put himuata; pu kurs himutsokit ñaat pas hímuniq̄w pay hapi nantaqaat piw pas hímuniñwu.

17 Pi Jew-sinom ūyiwtaqat olive-tsokit anyuñwa; noq̄w uma qa-Jew-sinom nanāp unañw kuytaqat olive-tsokit nantaqayat anyuñq̄w God ūyiwtaqat olive-tsokit nantaqayat ayo túkuhq̄e pumuy qeniyamuy ep umuy kwihpa; noq̄w uma

nantaqayat amum olive-tsokit nukñwat pālayat tsōnantota.

¹⁸ Nihqe ōviy uma nantaqayat amuhpenihqe qa pas hihtunihqey anyuñwni. Nīkañw kurs uma pan wūwantote' uma tunatyaltotini, qa uma hapi ñayat taytoynaya, pi ñaat umuy taytoyna.

¹⁹ Noqw ka uma soon qa pañqaqwani: God itamuy kwihpaniqe ōviy nantaqat ayo tutkita, kitotani.

²⁰ Panta. Puma qa tūtuptsiswaqw ōviy pam pumuy ayo tutkita; noqw uma pi tuptsiwñi'kahkañw hōñi. Oviy uma qa kāwuwantotat tunatyaltotini.

²¹ Susmataqpi God nantaqat ayo qa oya. Noqw kurs uma qa tūtuptsiswaqw pan piw pam soon umuy ayo óyani.

²² Meh, kurs uma añ wūwantotani, God pētuy amumi kwakwha, pu pētuy qa óokwatuwa; pam tuptsiwñit añqw lasyaqamuy qa ōkwatuwa; nīkañw umumiwat kwakwha, kurs uma tuptsiwñi'kahkañw hinwise' put unañwveyaniq'ō; taq uma qa panwise' pay uma soon qa piw ayo tutkitiwyani.

²³ Pu ōviy piw puma kurs qatuptsiwñiy añ pāpu qa hinwise' pay soon piw aw qa kwihpiwyani; pi God pumuy ahoy kwihpaniqey tuwi'ta.

²⁴ Pi God nanāp unañw kuytaqat olive-tsokit añqw umuy túkuhqe it pas ūyiwñqat olive-tsokit aw umuy kwihpa. (Pay as pi sinom qa panwat hintsatskañwu.) Nihqe kurs puma qatuptsiwñiy añ pāpu qa hinwisq pam pas pavan pumuy piw nāp olive-tsokit aw ahoy kwihpani.

God's Mercy on All

25 Noq̄w ōviy'ō itupkomu, nu umuy it hihta tupkiwtañwuqat navoti'yuñwniqat nāwakna, taq nāp hisat sen uma pas pavan wuwni'yuñqey pan nātsokanayani. Pay Israel-sinom haqami yantaqam unañwpeq qatālawnaya, hisat qa-Jew-sinmuy amuñaqw sohsoyam namorstiwayaqam pay Jesus aw tōnaltiniqat pahsavoo.

26 Noq̄w pahsat pu Israel-sinom sohsoyam ayo nōñakni, pi pan pey'ta: Ason hak sinmuy ayo Oy-aniqa Sion añq̄w wunuptuni, nen Jacob tímuyatuy qakaptsiunañwayamuy alōñtani.

27 Hisat nu pumuy qaanhtipuyamuy ayo yukuq̄w pep pu' puma nanaptani pan nu amumi pasiwni'taqata.

28 Pi umuy lomatuwawit kwusuyaq̄w God pumuy tuwqamuy pan pohtoylanta; nīkañw pam wu'yamuyatuy namorstaqey tunatyawkañw pumuy tímuyatuy amumi unañway'ta.

29 Pi God hakiy hihta maq̄e' pu sen hakiy wánwaye' pas qa ahoy alōñtañwu.

30 Pay ura uma hisat hin God qa kaptsi'yuñq̄w pan puma pu' hapi put qa kaptsi'yuñwa; noq̄w uma put pantaqat ahpiy ōkwatuwiwya.

31 Noq̄w pay ōviy hapi pan piw ima qa kaptsi'yuñq̄e puma umumum God núokwayat makiwyani.

32 Pi God qakaptsiunañwat aw sinmuy sohsokmuy mātavi, sohsokmuy ōkwatuwniqey tunatyawkañwo.

Praise to God

³³ Istáthihi God hihta añ suan wuwniat, pu navotiat qa haqami öwihinta! Kurs pi hin put navotiyat wihki'ta, piw tuwiyat mätsi'ta!

³⁴ Ispi puyaw hak haqam Tutuyqawhqat wuwniyat mätsi'ta? Hal ya hak put wuwan'ayaata?

³⁵ Hal ya hak put mohti hihta maqaqw pam put aw ep ahoytani?

³⁶ Pi pam hapi sohsok hihta yúkuhqe poniniy-toyni'ta, pu put akw pas hímunihqey namtakni'ta. Nam pam sutsep tayawintiwa. Nam antaa.

12

Life in God's Service

¹ Oviy'o itupkomu, nu umumi okiwhinqawni: Uma God núokwayat u'ni'kahkañw hom'oyvihkat an soñawnen nā'ye', umuhtokoy taytaqat God aw noayani. Yan uma put eñem sūpwaiyuñwe', put unañwveyani. Yan hapi uma umuh'unañwpeq put eñem tumalay'yuñwni.

² Piw uma yep qatsit tunatyayat qa añ hinwist puhutunatyay'kahkañw alönöt qatsit himuy'yuñqey pan hinwisni. Nen uma God tunatyaat hímunihqat navoti'yuñwni. Put tunatyaat lolma, súanta, piw pasiwta.

³ Pi nu God núokwayat makiwhqey sohsokmuy umumi pañqawni: Pay qa hak pas hímunihqey namiwuwantamantani; nikañw hak hin God añqw öqalat makiwhqey pan nāmi pās wūwamantani.

⁴ Pi hakiy tokoat qötöy'kañw, may'kañw, piw kuhkuy'tañwu; noqw qötöat nāp tumalay'ta; pu

maat nāp tumalay'ta, pu kuk'at piw nāp tumalay'ta.

⁵ Pan hapi itam as kaysiwhkahkañw Christ tokoyat anyuñwa, piw nāvaañwantota.

⁶ God hapi núokway ahpiy itamuy nanāp öqalhuyta. Noq̄w öviy itam nanāp put akw moñwvasyani. Hak God eñem yuaataniqey tuwi'te' hin qapēvewnaqey pan yuaatani.

⁷ Hak sinmuy paañwaniqey tuwi'te' put hintsakmantani; hak sinmuy tutuqaynaniqey tuwi'te' tütutuqaynamantani.

⁸ Pu tūökwhantaniqey tuwi'te' tūökwhantani; pu hihta kuwaiwtaniqa piw su'qawkañw pantsakni; pu nuhtumi moñw'iwtaqa piw tunatyawkañw moñw'iwntani; pu hihta ep hakiy ökwatuwhqa piw hahlaykañw panhtimantani.

⁹ Pu uma qa suovaam nānami unañway'yuñwni; uma hihta qalolmat aw qa suhtaq'ewyani; uma lolmat aw hürs tsöpölöwyuñwni.

¹⁰ Uma nāvāsyani; nānatupkomuy pan nānami unañway'yuñwni; hak ayo sukwat tsokanamantani; nit qa nāp nātsotskanani.

¹¹ Qaöönakahkañw hihta hintsatskani; su'qawkahkañw Tutuyqawhqat eñem tumalay'yuñwni.

¹² Uma Christ amum kaptsi'tiwyaniqey aw tunatyawkahkañw hahlayyani; kānanvotyaqey añ nakwhani'yuñwni; yūmosa uma nāwakinwisni.

¹³ God sinomat hihta haqni'yuñqw pumuy uma añ paañwayamantani. Hak kiy ep sinmuy pās öoymantani.

¹⁴ Umuy okiwsahsanyaqamuy uma amuñem

lolmat tūviñtotamantani. Uma nuhtumi pās kwakwhat yuaatotamantani, nen amumiq qa hiñqaqwamantani.

¹⁵ Uma hihta ep hahlayhtotiqamuy amumum hahlayhtotimantani; tsaykitaqamuy amumum piw tsaykitamantani.

¹⁶ Uma sun'unañwat hinwisni; qa kwivi'nañway'yuñwt añ ókiwyaqamuy amumi unañwtavi'yuñwni. Uma pas pavan wuwni'yuñqey qa pan umuhkwivi'nañway hinyuñwni.

¹⁷ Hakiy umuhpewi qalomáhinhtiqw qa aw ahoy nāooyyamantani. Sohsokmuy sinmuy amutpik uma suan hinwisni.

¹⁸ Kurs pay hin pasiwtaniqw uma añ hin kuyyuñwe' pan sohsokmuy sinmuy amumum pās yesni.

¹⁹ Aw iunañwamu, uma hihta ep qa nāooyyamantani, pay uma God itsivuyat qenitoyñayamantani; pi pan pey'ta: Ason nu hapi hakiy eñem nāoyni, ason nu hihta ep hakiy aw ahoytamantani, kita Tutuyqawhqa.

²⁰ Paniqw ōviy kurs uhtuwqa tsönmokiwtaqw um nopnani, pānaqmokiwtaqw um hikwnani; pan pam hamanhtini. Um panhte' soñawnen put qötömi tōvut páñalani.

²¹ Uma hihta qalolmat akw qa áñwutiwyat, lolmat akw uma qalolmat áñwuy'yuñwmantani.

13

Duties toward the State Authorities

¹ Uma sohsoyam añ momñwituy amumi tūqaykahkañw yesni; taq qa haqam hak öqalat

pasiwtaqa qa God ańqw put makiwa. Pi sohsoy mońwqeqni God ahpiy pasiwyuńwa.

² Paniqw ńviy mońwit aw rohomnumqa God yukiyat aw rohomnumńwu; noqw rohomnumyaqam nankiwakw pantsatska.

³ Pi lomahinwisqam ań momńwituy qa mamqasyańwu, qalomáhinwisqam pi pumuy mamqasya. Noqw ya um hinoqw nát mońw'iwyuńqamuy mamqasni? Um lomahinme' put ahpiy tayawniwni.

⁴ Pi pam God ańqw uńem lolmat ńviy tumal'aya. Nikańw kurs um hihta qaantsake' pay um maqas'iwatani; taq pam qa paysoq tunipi'ta. Taq pam God eńem hakiy qalomáhintsakqat aw nāoyniqey ep wunu.

⁵ Paniqw ńviy uma soon aw qa tūqayyuńwi, nen uma itsívuyat ańqw ayo nõńakiwtani, piw umuh'unanwa pasiwyuńwni.

⁶ Pi yantaqw ńviy uma hihta ań momńwituy amumi siviwisni; pi puma God tumal'aymat it yantaqat yūmosa tumalay'yuńwa.

⁷ Paniqw ńviy uma ań sohsokmuy hakimuy amumi put ńoyyani; hakiy mońwit eńem sivat ńmalawhqat aw pammantani; pu pay hīhihta ań sivat ńmalawhqat aw pammantani; hakiy kaptsiwtaniqat kaptsi'yuńwmantani; pu hakiy tayawniwniqat uma tayawnayamantani.

Duties toward One Another

⁸ Uma qa hakiy aw hihta pńwiyuńwni, hal pay nānami unanway'yuńwniqey-saa, pi nuhtumi unanway'taqa hapi God tutavoyat anmanwu.

⁹ Pi yanta: Um nōmaqtsit qa sokoplawni, um hakiy qa nīnani, um hihta qa ūuyini, um hakiy hihta qa atsátoynani, um hihta qa uhhimuy qa tuñlay'tani, pu sen pay piw himuwa tutavoniqw pay hapi pam sohsoy it yanwat lavayit ep tañawta, it'a: Um pas nāmi hin unañway'taqey pan uhsinosñway aw unañway'tani, it ep'e.

¹⁰ Nuhtumi unañway'taqa sinosñway qa yūyuyhnañwu; paniqw ōviy nuhtumi unañway'taqa God tutavoyat aw antsani'ta.

¹¹⁻¹² Itam navoti'yuñqw hisat God itamuy ayo oye' itahtokoy alōntaniqat aw hayiñwiwta. Pay as qa pas itamuhaypniqw itam tūtuptsiwa. Soñawnen pi tōkila haqruhpa pay talhayiñwti. Noqw ōviy itam soon qa havivokalyani, nen qatalpuve hintsatskiwhqat ayo yūkuyani, piw talpuve hintsatskiwhqat God tunipiyat antaqat ōmahtotani.

¹³ Itam pās unañwat yesni, tālō'nihqat pan'i; haqam hihta qaunáñwtalhintsatskiwhqat ep qe'yani, honaqkuyit akw qa hōnaq'iwyuñwni; nuvō'qatsit pu qaunáñwtalqatsit añ qa hinwisni; qa nānwuy'yuñwni; qa nānami unañwtutuyyani.

¹⁴ Itam qa panyuñwt Tutuyqawhqat Jesus Christ qatsiyat tututskanayani, nen itahtunatyay eñem qa hihta hintsatskani, nen itam itahtokoy tuñlayiyat qa añ hinwisni.

14

Do Not Judge Your Brother

¹ Uma hakiy tuptsiwnit añ qa ōqalat pās taviyamantani, nīkañw hihta tuptsiwniyat ep qa amum nānwuy'yuñwni.

² Pay suhka sohsok hihta tūmoytaniqey tuptsiwni'tañwu; noqw pu suhka qa öqala sikwit qa tūmoytāñwu.

³ Tūmoytaqa it qa tūmoytaqat aw qa ye'tay'tani; pu i' qa tūmoytaqa it tūmoytaqat aqw qa hiñqawlawni, taq God pay put kwusu.

⁴ Ya um haknihqe God tumal'ayayat aqw hiñqawlawu? Ason pi pam God-niqw sen suan hinmañwu, sen qa suan hinmañwu. Noqw nu nātuptsiwni'taqw pam soon qa suan hinmani; pi pam pan hinmaniqat God put eñem yúkuniqey aw öqala.

⁵ Suhka hihtawat talöñnit pas hihtay'tañwu; pu sukwniqw pay sohsoy suntañwu. Uma nanāp umuhwuwniy añ qa wiwsiyani.

⁶ Talöñnit kaptsi'taqa Tutuyqawhqat eñem put kaptsi'tañwu, pu piw put qa kaptsi'taqa pay Tutuyqawhqat eñem put qa kaptsi'tañwu. Sikwit tūmoytaqa Tutuyqawhqat eñem put tūmoytāñwu, God aw put ep hahlayhtimaqee; pu i' put qa tūmoytaqa piw pay Tutuyqawhqat eñem put qa tūmoytāñwu, nihqe God aw hahlayhtima.

⁷ Pi qa hak sūneñem qatu, piw qa hak sūneñem mōki.

⁸ Pi itam yesqe Tutuyqawhqat eñem yēse; pu itam soe' Tutuyqawhqat aw yankahkañw so'ni. Noqw öviy nāmahin pi itam yesni, sen so'ni, itam Tutuyqawhqat himumatu.

⁹ Pi yantaniqw öviy Christ mōki, pu ahoy tātayi, pam so'pumuy amumi-nikañw pu yesqamuy amumi tutuyqawniqe öviy'o.

¹⁰ Noqw ya um hinoqw uhtupkoy aqw hiñqawlawu? Hal ya um hinoqw uhtupkoy

qahihtalawu? Pi itam sohsoyam Christ haqam sinmuy hin yukunaniqat atpip hoñvani.

¹¹ Pi ura yan pey'ta: Nu hapi suyan qatu, kita Tutuyqawhqa; noqw pan hapi pas suyan sohsoyam inumi tamötshoñvani, noqw sohsoyam God aw nātuhtualyani.

¹² Noqw öviy itam hapi sohsoyam God aw nālavaytani.

Do Not Make Your Brother Fall

¹³ Öviy itam pāpu nānamiq hihta añ qa hiñqaqwani; itam qa panyuñwt yanwat wūwantotani, qa hak tupkoy atpik hihta ep múnukniqat hintsakni, sen hihta ep múnuke'qaanhtiniqata.

¹⁴ Pi nu navoti'ta, nu Tutuyqawhqat Jesus añqw pan tuptsiwa; pas qa himu nōsiwhqa nāp nahpe itséhee; nīkañw himu hákiyniqw itséheenen pam put eñem itséheeniñwu.

¹⁵ Noqw kurs uhtupko uhnōsiwhqay akw unañwmokq pahsat pay kurs um put aw qa unañway'taqat antani; um Christ hakiy eñem mokqat uhnōsiwhqay akw qa hovalani.

¹⁶ Öviy hapi uñniqw himu lolmanihqat qa hak put qalomáyuaatani.

¹⁷ Pi hak sikwit nōsqa, sen oवालत hikwqa qa pam hapi God tunatyayat añ hinma, piw hak put qa nōsqa, sen qa hikwqa qa pam'i; nīkañw hak suan hinme' piw kwakwhat unañway'te' put tunatyayat añ hinmani. Pam hapi Qahováriwtaqat Hikwsit ahpiy hahlayhpit pasiwtani.

¹⁸ Pam hapi Christ eñem tumalay'me' God unañwveni, pu sinmuy amumi lomahintani.

19 Noqw ōviy itam hin yep pās unañwat yesniqey añ ö'qalyani, pu hihta akw nāwuñwnayaniqeyu.

20 Um qa sikwit ōviy God tumalayāt sakwítani. Pay as pas sohsoy himu nōsiwhqa kwañw'eway'o; nīkañw hak hihta tūmoytaqey akw hakiy unañwmoknaniqw pam qa sūanta.

21 Pay hak tupkoy tunatyawkañw qa sikwínōsat pu sen ovaalat qa hīkwe' sen nāp hintsakpiy mēwe' súanhtini. Noqw pep pu' put tupkoat put hintsakpiyat qa akw múnukni, piw qa unañwmokni, piw qa tūtsakwiwtani.

22 Kurs um sikwit tūmoytaniqey qapēvewne' um God atpip nāla pantani. Ya um sikwit tūmoytaniqey nānakwhantoyna? Kurs um put akw qa nāsoontsane' um hahlayhpit epni.

23 Pu i' wiwsikañw nōsqa hapi pay qalomáhinhtiñwu, pam qatuptsiwni'kañw panhtiñwuniqe ōviy'o; pi hak qatuptsiwni'kañw hihta hintsake' qaanhtiñwu.

15

Please Others, Not Yourselfes

1 Noqw ōviy itam tuptsiwnit añ ö'qalt qaöqáwi'yuñqamuy amumi maqaptsi'yuñwni, qa paysoq-sa nāp itahtunatyay hinhtotini.

2 Itam sohsoyam itahsinosñwamuy öqawhtotaniqat ōviy tunatyawyuñwni.

3 Pi Christ pas nāp tunatyay hinhtiniqey qa pan tunatyawta, pi ura yan pey'ta: Umumiq hiñqaqwaqamuy lavayiam inuhpe yēvaya. (Ura Christ Nay aw yan lavayhti.)

⁴ Pi hisat himu pēniwhqa itamuñem pēniwa, itam put ahpiy hihta tutuqayyaniqat ōviy'o; noqw itam tutuvenit ahpiy ōqalantiwye' hūrs hoñvani, nen God aw yanyuñwni.

⁵ Nam God hakiy hihta añ kuyvanañwukañw pu hakiy ōqalañwuqa umuy sun unañwtoynani, Jesus Christ hin tunatyay'taqat pan'i.

⁶ Noqw uma sunwuwnit, pu sunlavayit akw God, Itahtutuyqawhqay Jesus Christ Nayat tayaw-nayani.

The Gospel to the Gentiles

⁷ Piw uma pās nāooyyani, Christ itamuy pās óyahqat pan'i, God pas hímunihqat ōviy'o.

⁸ Noqw nu umumi pañqawni: Jesus Christ Jew-sinmuy amumi lavay'aya, God pas qa atsátaqat mahtaknaniqee, pu itahwu'yamuy amumi hin pasiwhtaqt aw añ antsantaniqee.

⁹ Noqw ima qa-Jew-sinom God núokwayat ep put pas hihtatotani, pi ura yan pey'ta: Yaniqw ōviy nu qa-Jew-sinmuy amumi uñ pañqawni; nu uhnatñwaniy aw tawlawni, yan'i.

¹⁰ Pu piw pam pañqawu: Uma qa-Jew-sinom put sinomuyatuy amumum hahlayyani.

¹¹ Pu piw yanwata: Uma Tutuyqawhqat tayaw-nayani, sohsoyam qa-Jew-sínomu; uma put aw hahlayyani, sinom sohsoyamu.

¹² Pu piw Esaias yan lavayhti: Pay nāt Jesset ahpiy aniwhtiqa wunuptuni; nen pam qa-Jew-sinmuy amumi moñw'iwatani; noqw qa-Jew-sinom put aw yanyuñwni.

¹³ Nam God hakiy unañwvastoynañwuqa umuy hinhaqam hahlaytoyne' umuy kwakwhat

unañwtoynani, umuy put aw tūtuḡtsiwaq'ō. Nam pam umuy pās unañwvahsit huytani, Qahováriwtaqat Hiksit ahpiy'o.

Paul's Reason for Writing So Boldly

¹⁴ Itupkomu, pas nu umuy qapēvewnaqw uma lolmat pas pasiwyuñwa, pu itahtuḡtsiwniy sohsok tuwi'yuñwa, pu uma nāō'qawnayaniqey pasiwyuñwa.

¹⁵ Nikañwo itupkomu, nu hihin qatuhtuskañw umumi penta, umuy ahoy hīhihta u'nananiqey tunatyawkañwo.

¹⁶ God nuy ōkwatuwhqe nuy qa-Jew-sinmuy Jesus Christ āawnaniqat ayata, nu God añqw lomatuawit yuaataniqat ōviy'o. Okiw as nu qa-Jew-sinmuyy put aw noaqw Qahováriwtaqa Hikwsi pumuy put aw sūpwataqw God put pantaqat ep hahlayni.

¹⁷ Noqw ōviy nu Jesus Christ amum God eñem hihta tumaltaqey ep tsúyakiwtani.

¹⁸ Nen Christ inuhpiy hihta hintsakqat-sa yuaatani; pam inuhpiy qa-Jew-sinmuy put aw tuqayvastotaniqat tumaltaq'ō. Pam lavayiy akw tumalta, pu hintsakpiy akw'a,

¹⁹ Pu kātutmalat hihta tuawi'yuñqat akw'a, God Hikwsiyat ōqalayay ahpiy'o. Noqw ōviy nu Jerusalem-kitsókit añqw Illyricum-tutskwat aqw pahsavo lomatuawit Christ tuawi'taqat sohsok yuaayku.

²⁰ Pu nu yan tunatyawta: Nu haqam Christ pay yuaatiwhqat qa pep lomatuawit yuaataniqeyu, taq ka nu pay hakiy kīyayhniyat ahpiy tukwtani.

21 Pay pi ura yan pey'ta: Hakimuy amumi qa āawnayaqw puma put nanaptani; pu put qa hisat nanaptaqam māmatsyani.

Paul's Plan to Visit Rome

22 Yantaqw ōviy nu as piép umumiqniqey unañwtikañw itumalay akw sóontsaniwñwu.

23 Noqw nu yepeq kurs pāpu haqaminiqey, pu nu as wūhaq yahsañwuy añ umumiqniqey tunatyawtaqe

24 Oviy ason nu hisat Spain aqwnen umumiqni; pay hisnen nu aqwnikañw umumi as yórikniqey wūwanta; nen nu umumum hihsavo hahlayhq, pu nu pañsoqniqw, uma nuy paañwayani.

25 Nikañw nu nāt pay pu' Jerusalem aqw hoyta, God sinomuyatuy hihta haqni'yuñqat amuñem yawmaniqey ōviy'o.

26 Pi ima Macedoniat pu Achaiat ep tuptsiwni'yuñqam hihta o'yaniqey ep hahlaykahkañw kuwahtoti, Jerusalem epeq God sinomuyatuy amuñaqw añ okiwhinyuñqamuy amuñemi.

27 Puma hahlayhtoti, amumi yoniwyuñqee, pi God Jew-sinmuy amuhpiy qa-Jew-sinmuy lomat-uawit āawnaqe pumuy ayo oya, soñawnen pumuy kuwahtiput huyta; noqw ōviy qa-Jew-sinom soon it qatsit ep hihta himuy'yuñqey akw qa pumuy amumi unañwtapyani.

28 Noqw ōviy ason nu yan it iayaway an hinhte' hihta oyiwhqat pumuy amumi noe' pep pu' nu umuhpa hinmakañw Spain aqwni.

29 Noqw it nu navoti'ta: Pas nu umumiq pite' umuy Christ āawnaqw pam inuhpiy umuy pas pavan ōqaltoynani.

³⁰ Aw iunañwamu itupkomu, uma Jesus Christ aw tūtuptsiwhqe nānami unañway'yuñwa, pan Hikwsit ahpiy tutuqayyaqee. Noqw òviy nu umumi okiw pañqawni: Uma qa nātusi'kahkañw inuñem God aw tūviñtotani.

³¹ Noqw nu Judeat ep qatuptsiwñi'yuñqamuy amuñaqw ayo taviwñiqat uma inumum nāwakintotani, pu nu Jerusalem epeq sinmuy amuñem hihta hinmaqat God sinomat pas pay okiw òmahtotani.

³² Noqw God pan tunatyawtaqw nu hahlaykañw umumiq pituni, nen umumum suyan unañwtini.

³³ Taay, nam hakiy kwakwhat unañwtoynañwuqa God sohsokmuy umumum yantaa. Nam antani.

16

Personal Greetings

¹ I' hapi Phebe, itahsiwa, Cencreat ep Jesus aw tōnawtaqamuy ayaamu, aw itahlomanavoti.

² Noqw òviy God sinomuyatuy hin hinyuññwuniqw uma pan put pās taviyani; nen uma aw unañwtavi'yuñwñi, sen hakton ókiwa. Ura pam kaysiwhqamuy a'nö paañwa, pu nuy pīwu.

³ Uma Priscilla pu Aquila, Christ Jesus ep inumi unañwtavi'taqamuy òqalayani.

⁴ Taq puma iqatsiy ayo táviniqe òviy pēp mōki, noqw nu put ep pumuy amumi hahlayhti, piw qa nu'-saa, pas sohsoyam qa-Jew-sinmuy amuhpa Jesus aw tōnawtaqam pīwu.

⁵ Pu uma piw pumuy kīyamuy ep tsotsvalyaqamuy òqalayani. Uma aw iunañway Epenetus òqalayani, Achaiat ep Christ aw mohti tuptsiwhqata.

⁶ Uma itamuy maqsontaqat Maryt öqalayani.

⁷ Pu uma inuñaqwvituy Andronicus, pu Juniāt pumuy öqalayani. Ura puma inumum sivilawhgamu; puma inupyeve Christ kwusut ayai-wyuñqamuy amuhpiy pavan mātaqnihqqa amumi navotiwwa.

⁸ Uma Tutuyqawhqat ep aw iunañway Amphias öqalayani.

⁹ Uma Christ ep itahtumalsuñway Urbanet öqalayani, pu aw iunañway Stachys pīwu.

¹⁰ Uma Apelles öqalayani. Pam pas antsa Christ aw tuptsiwni'ta. Pu uma Aristobolus ep kīvituy öqalayani.

¹¹ Uma inuñaqwviy Herodian öqalayani, pu sohsokmuy Narcissus ep kīvituy amuñaqw Tutuyqawhqat aw tuptsiwni'yuñqamuy pīwu.

¹² Pu uma Tutuyqawhqat eñem tumalay'taqamuy Tryphenat-nikañw pu Tryphosat pumuy öqalayani. Pu uma aw iunañway Persis, Tutuyqawhqat eñem a'nö tumaltaqat öqalayani.

¹³ Uma Tutuyqawhqat ep namorstiwhqat Rufus öqalayani, pu yúyata; pam inuy an nuy pās tavi'ta.

¹⁴ Pu uma Asyncritus, Phlegon, Hermas, Patrobas, pu Hermes, pumuy öqalayani, pu tuptsiwni'yuñqamuy pumuy amumum yesqamuyu.

¹⁵ Uma Philologus, pu Juliāt, Nereus, pu siwayat, pu Olympus-nikañw pu sohsokmuy tuptsiwni'yuñqamuy pumuy amumum yesqamuy öqalayani.

¹⁶ Uma nānatupkomnihqey pan na'qalantotani. Hāhaqe' Christ aw tōnawtaqam umuy öqalaya.

Final Instructions

17 Noq̄w nu umumi pañq̄awni, itupkomu: Uma tunatyaltotini; taq hakim alönöt tutuqayhpit uma qa tuwi'yuñqat umuhpa tutuqaynayani. Puma umuy tsikaye' umuy lasnayani. Noq̄w öviy uma qa nāunay'yuñwni; uma pumuy qa amu'puñalyani.

18 Taq pantsatskaqam Jesus Christ qa eñem tumalay'yuñwa, soq nāp tuñlayiy éñem-saa. Puma kwanwálvayiy pu nukwánwlvayiy akw añ ūunatuy ūnatoyni'wisa.

19 Sinom sohsoyam umuy nanaptaq̄w yaw uma God lavayiyat añ hinwisa, noq̄w öviy nu umumum put ep hahlayi. Nu umuy hihta lolmat añ qaöwihinyuñwñiqat umuñem nāwakna, nīkañw pay uma qalolmat qa eñem hintsatskaniqata.

20 Noq̄w God hakiy kwakwhat unañwtoynañwuqa soon pas hisat umuhpiy Satan ánwutani. Nam Jesus Christ Itahtutuyqawhqay núokwaat umumum yantani. Nam antani.

21 Itumalsuñwa Timotheus-niqw, pu Lucius-niqw, pu Jason-niqw, pu Sosipater inuñaqwvi puma umuy öqalaya.

22 Pu nu Tertius it pēnaqa Tutuyqawhqat añ umuy öqala.

23 Gaius umuy öqala; pam hapi nuy-nikañw pu sohsokmuy Jesus aw tōnawtaqamuy kiy ep oyi'ta. Pu kitsókit sīvayat aw tunatyawtaqa Erastus umuy öqala, pu itahtupko Quartus pīwu.

24 Nam Jesus Christ Itahtutuyqawhqay núokwaat sohsokmuy umumum yantani.

Concluding Prayer of Praise

25 Nam God tayawintiwni. Pam hapi umuy hurs hoñnaniqey aw öqalay'ta, nu nuhtumi Jesus Christ

hin lomayuaataqat pan'i. God tūwaqatsit yúkuhqey añqaqw it lavayit tupka.

²⁶ Noqw sopkawtaqam sinom tuptsiwnit añ hinwisniqat ōviy God sutsep qátuhqa yan tutaptaqe lavay'aymuy pēniyamuy ahpiy put pantaqat tunvotna.

²⁷ Noqw nam nāla suyan unañwtalwuwni'taqa God yūmosa tayawintiwni, Jesus Christ añ'a. Nam antaa.

God Lavaiyat An Puhuvasiwni New Testament in Hopi (US:hop:Hopi)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Hopi

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Hopi [hop], USA

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Hopi

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
f1558f03-6e18-5edf-b292-77ef05524aff